Laura Bellini

Без інструкції *з повернення*

Щоб залишитися разом, вони мають перестати планувати одне за одного

Без інструкції з повернення

Щоб залишитися разом, вони мають перестати планувати одне за одного

Laura Bellini

ROMANS

ISBN: 9788384900895

ALL-IN Rafał Płonkowski

ЗМІСТ

INTRO 4
Розділ 1 - Умови, яких не було в плані.....12
Розділ 2 - Відстань між двома стільцями..... 23
Розділ 3 - Те, чого не видно на кресленні..... 34
Розділ 4 - Місця, до яких повертаються 45
Розділ 5 - Право відмовити 59
Розділ 6 - Перш ніж згасне світло 70
Розділ 7 - По той бік поцілунку 80
Розділ 8 - Світло в чужих вікнах 92
Розділ 9 - Ризик, прописаний дрібним шрифтом.....104
Розділ 10 - Без плану на завтра..... 113
Розділ 11 - Те, про що ми не сказали вранці 124
Розділ 12 - Ціна недомовок.....135
Розділ 13 - Не все можна врятувати.....146
Розділ 14 - Правда, яка не вміщується в календарі 157
Розділ 15 - Усе, про що я промовчала 168
Розділ 16 - Тиша між нами.....178
Розділ 17 - Речі, які залишаються.....188
Розділ 18 - Два місця в календарі.....198
Розділ 19 - Місце для двох майбутніх..... 208
Розділ 20 - Без інструкції з повернення 219

INTRO

Перше, що я зробила, увійшовши до старого складу, — наклеїла на підлогу синю малярну стрічку. Друге — пересунула її на сімнадцять сантиметрів, оскільки світло падало не так, як я передбачала.

Була восьма ранку, за вікнами лодзького складу висів листопадовий дощ, а в мене залишалося рівно сорок вісім годин, щоб переконати шістьох ремісників, що створення спільної майстерні — не найгірша ідея в їхньому професійному житті.

На екрані планшета все виглядало чудово. Шість робочих місць, відкритий простір майстерні, невелика галерея біля входу та спільний стіл, за яким можна було розмовляти, сперечатися про проєкти або просто пити каву. Я навіть обрала відтінок стін. Теплий білий із легкою домішкою сірого, який не позбавляв стару цеглу її характеру.

Насправді ж склад пахнув вологим деревом, пилом і чимось металевим, чого я не могла визначити. Одна з високих шибок була тріснута, радіатор під північною стіною не працював, а зі стелі звисав провід, що закінчувався електричною клемою.

Попри це я відчувала знайоме хвилювання.

Я обожнювала місця, на яких інші вже поставили хрест. Порожні цехи, забуті вітрини, приміщення колишніх магазинів, вивіски яких давно зникли. Працюючи дизайнеркою виставок, я навчилася бачити майбутнє там, де більшість людей помічала лише витрати на ремонт.

Цього разу це майбутнє мало належати й мені.

Після багатьох років роботи над замовленнями для чужих галерей та установ я хотіла створити місце, куди повертатимуся не тому, що підписано черговий договір, а тому, що сама обрала цю адресу.

Я розгорнула план на імпровізованому столі й притиснула його кути чотирма уламками цегли. Саме позначала місце для експозиції кераміки, коли почула за спиною чоловічий голос.

— Якщо поставите там стелаж, за пів року зніматимете його разом зі штукатуркою.

Я не відразу обернулася.

— І вам доброго ранку.

— Доброго ранку. Стіна волога.

Я підвела очі від плану. У дверях стояв чоловік у темній робочій куртці, з дерев'яним ящиком для інструментів в одній руці та паперовим стаканчиком кави в другій. У нього було коротке, трохи скуйовджене волосся, кількаденна щетина й обличчя людини, яка не збиралася вибачатися за непрохані зауваження.

— Я знаю, — відповіла я. — Тому стелаж стоятиме на відстані від стіни.

— На якій?

— Дванадцять сантиметрів.

Він придивився до мене уважніше.

— Потрібно щонайменше двадцять, доки не з'ясуємо, звідки береться волога.

— Ви будівельний інспектор?

— Столяр.

— У такому разі я дуже рада, що ми вже маємо попередній висновок столяра.

Кутик його рота здригнувся. Недостатньо, щоб назвати це усмішкою, але цілком достатньо, щоб я запідозрила: він чудово зрозумів мій тон.

Він поставив ящик на підлогу.

— Ян Бжозовський. Маю облаштувати тут столярне робоче місце. І, здається, допомогти з облаштуванням решти.

— Каміла Жур. Я проєктую весь простір.

— Помітив.

Він подивився на стрічку, протягнуту між колонами, потім на планшет і ретельно розкладені зразки матеріалів.

— Бачу також, що все вже має своє місце.

— У цьому й полягає сенс проєкту.

— Іноді варто спочатку запитати саме приміщення, що воно дозволить зробити.

Я не любила людей, які плутали досвід із правом ухвалювати рішення за інших. Ще менше я любила тих, хто одним реченням умів поставити під сумнів кілька годин моєї роботи.

І все ж замість того, щоб проігнорувати його, я запитала:

— То чого, на вашу думку, хоче цей склад?

Ян поставив стаканчик і підійшов до великого вікна. Присів біля старої дерев'яної балки, торкнувся її поверхні, а потім поглянув на світло, що проникало крізь брудну шибку.

— Щоб до нього не ставилися як до порожньої коробки.

Відповідь була дратівливо вдалою.

Я знала такий спосіб висловлюватися. Він не намагався вразити мене професійними знаннями чи перемогти в суперечці. Говорив про дерево так, як я думала про простір: як про щось, що має власну історію, обмеження й можливості.

Я якийсь час спостерігала, як він проводить долонею по балці, затримуючи пальці біля старого з'єднання. У нього були широкі долоні з дрібними слідами щоденної праці, але цей рух він виконав із несподіваною ніжністю.

— Балка залишається, — сказала я.

— Добре.

— Я запланувала навколо неї освітлення.

— Ще краще.

— А стелаж відсунемо на двадцять сантиметрів, якщо підтвердимо джерело вологи.

Цього разу він усміхнувся по-справжньому.

— Ви вмієте змінювати думку.

— Прошу до цього не звикати.

Він тихо засміявся, а я відчула несподіване задоволення. Не тому, що заслужила його схвалення. Радше тому, що вперше за багато тижнів хтось поставився до мого проєкту як до початку розмови, а не до готового продукту, який слід бездумно прийняти.

Телефон завібрував у кишені.

Я поглянула на екран і миттєво пошкодувала про це.

Повідомлення від Магди Росінської, продюсерки виставок, з якою я співпрацювала кілька років тому.

Каміло, знову повернулися до теми Копенгагена. Цього разу в нас справді є бюджет. Мені потрібна твоя відповідь до п'ятниці. Три місяці, з можливістю продовження. Зателефоную ввечері.

Я двічі перечитала повідомлення.

Копенгаген.

Не вперше мені пропонували поїхати. Не вперше я уявляла чуже місто, роботу у великій міжнародній команді та виставку, яку могла б без найменших вагань додати до свого портфоліо.

От тільки цього разу я стояла на складі, який мав стати моєю першою справді власною справою.

Я сховала телефон, перш ніж Ян устиг побачити екран.

— Щось не так? — запитав він.

— Ні. Робочі питання.

— Зазвичай це означає, що щось усе-таки не так.

— Або що в когось більше ніж один проєкт.

— Це я якраз розумію.

Він не став розпитувати. Ця дрібна стриманість здивувала мене більше, ніж його попередня прямолінійність. Я звикла до людей, які вважали цікавість правом на інформацію, а зацікавленість — виправданням для нових запитань.

Ян просто повернувся до огляду балки.

Наступні п'ятнадцять хвилин ми перевіряли розміри. Він вимірював, я вносила виправлення. Ми не погоджувалися щодо розташування двох робочих місць,

ширини проходу та місця для важчих верстатів. Він не намагався перекричати мене. Щоразу наводив конкретну причину, а коли мій аргумент виявлявся переконливішим, приймав його без ображеної гордості.

Це приваблювало мене більше, ніж я хотіла визнавати.

Біля західної стіни нам довелося пересунути велику дерев'яну плиту. Я схопилася за один кінець, перш ніж він устиг запропонувати допомогу.

— Вона важка, — попередив він.

— Я помітила.

— Я не натякав, що ви не впораєтеся.

— А я не натякала, що потребую порятунку.

Він подивився на мене поверх краю плити.

— От і добре. Можемо просто перенести її разом.

Коли ми поставили плиту біля стіни, то опинилися ближче одне до одного, ніж вимагала ситуація. Я відчула запах його куртки, свіжозвареної кави та деревини. Він не відсахнувся різко й не скористався близькістю, щоб дозволити собі якийсь двозначний жест.

Дивився на мене спокійно, ніби чекав, поки я сама вирішу, чи хочу завершити цю коротку мить.

Я відступила першою.

— Мені ще потрібно перевірити підсобні приміщення, — сказала я.

— Там холодніше, ніж тут.

— Не надто приваблива перспектива.

— Можу показати, де протікає дах.

— Ви завжди так успішно псуєте людям настрій?

— Тільки коли мені важливо, щоб вони збудували щось як слід.

Він рушив у бік підсобних приміщень, залишивши мені можливість піти за ним. Я якусь мить дивилася йому вслід, спостерігаючи за впевненою ходою й тим, як він оминав нерівності підлоги, наче знав їх багато років.

Потім поглянула на телефон.

Повідомлення з Копенгагена досі чекало на відповідь.

Я могла залишитися в Лодзі й побудувати щось тривале. Могла поїхати, перш ніж хоч щось устигне мене затримати. Обидві можливості належали мені, і саме тому жодна не була простою.

— Каміло? — покликав Ян із глибини складу. — Ви йдете?

Вперше він вимовив моє ім'я без офіційної дистанції. Це прозвучало природно, наче для зміни тону йому не був потрібен дозвіл, але водночас він не вважав, що це давало йому якісь інші права.

— Уже йду.

Я сховала телефон і рушила за ним.

Та в проході на мить зупинилася. Ян стояв за кілька кроків від мене, під єдиною лампою, яка працювала. Коли він повернув голову, наші погляди зустрілися в напівтемряві.

Тоді я подумала, що небезпечними не обов'язково бувають великі обіцянки чи люди, які намагаються змінити наше життя.

Іноді достатньо когось, хто просто звільняє місце поруч із собою.

А я, стоячи з планом усієї майстерні в руці, не могла відповісти собі на одне запитання: чи змогла б я колись знайти для нього місце у власному житті, не відмовляючись при цьому від себе?

Розділ 1 - Умови, яких не було в плані

Наступного ранку я прийшла на склад із трьома роздрукованими версіями проєкту, кавою в термосі та твердим наміром не дозволити Яну Бжозовському вивести мене з рівноваги.

О дев'ятій тридцять я мала представити концепцію всім майбутнім користувачам майстерні. Напередодні я змінила розташування робочих місць, врахувавши кілька його зауважень, але не збиралася передавати йому керівництво всім задумом лише тому, що він умів переконливо говорити про дерево.

На перший погляд склад виглядав точнісінько так само, як попереднього дня. Лише підійшовши до столу, я побачила, що хтось поставив навколо нього шість різних стільців. Один був зі світлого дерева, два металеві, решта, мабуть, пам'ятали часи, коли в будівлі зберігали тканини. На кожному лежав аркуш з ім'ям майбутнього користувача.

Біля мого місця стояла чашка з написом «Дизайнерка завжди має рацію».

— Це провокація? — запитала я, коли Ян вийшов з-за стелажа.

— Радше спроба поліпшити атмосферу перед зборами.

На ньому був темний светр із рукавами, засуканими до ліктів. Він виглядав менш суворим, ніж учора, хоча те, як він поглянув на мої роздруківки, віщувало чергову дискусію.

— Звідки ви знали, де я сяду?

— Я вибрав місце, з якого найкраще видно всіх. Подумав, що ви теж обрали б саме його.

— А якщо я захочу сісти деінде?

— Тоді пересунете аркуш.

Я підняла чашку й виявила, що вона порожня.

— Принаймні каву ви за мене не вибрали.

— Я ще не знаю ваших уподобань.

Слово «ще» напрочуд виразно зависло між нами. Я поставила чашку, удаючи зацікавленість документами. Ян нічого не зробив, щоб скористатися моїм коротким збентеженням.

Першою прийшла Зофія, керамістка, якій було за п'ятдесят і яка багато років керувала невеликою майстернею на Балутах. За нею з'явилися Наталія, що займалася художнім текстилем, палітурник Міхал, ювелірка Лена та Павел, який реставрував старі лампи. Ян був шостим ремісником. Усі мали різні потреби й однаково тверде переконання, що саме їхня робота потребує найкращих умов.

Я представила проєкт на екрані біля входу. Розповіла про спільну галерею, майстер-класи, відкриті для мешканців міста, і простір, який мав поєднати виготовлення виробів із демонстрацією готових речей. Спочатку розмова йшла за планом. Наталія захопилася світлом біля південного вікна, Міхал запитав про шафи, які можна замикати, а Лена хотіла знати, чи зможе приймати клієнтів, не проводячи їх через робочу частину майстерні.

Усі ці запитання я передбачила.

А от того, що сказав Ян, коли ми перейшли до графіка, я не передбачила.

— Я не можу погодитися з датою відкриття, доки ми не визначимо, хто відповідає за підготовку інженерних мереж і технічне приймання робочих місць.

На екрані була вказана запланована дата відкриття: двадцять третє січня.

— У графіку передбачено резерв часу, — відповіла я.

— Десять днів.

— Дванадцять, якщо постачальник обладнання дотримається термінів.

— А якщо не дотримається?

— Тоді внесемо зміни.

Ян сперся долонями об стіл.

— Саме тому нам потрібні правила, перш ніж ми почнемо щось будувати.

Зофія відклала ручку.

— Ян має рацію. Я повинна завчасно розірвати нинішній договір оренди. Не можу перевезти піч у приміщення, де потім з'ясується, що електромережа ще не готова.

Я відчула, як моя ретельно підготовлена презентація втрачає під собою ґрунт.

— Я не пропоную нікому переїжджати в недобудоване приміщення, — пояснила я. — Ця дата є організаційною метою, а не наказом.

— Тоді запишімо, що саме має відбутися, щоб ця мета стала реальною, — сказав Ян.

Він не підвищив голосу. Не намагався мене висміяти. Попри це мені захотілося нагадати йому, що саме я провела останні чотири місяці в переговорах із власником будівлі, розробляла концепцію та шукала кошти на переобладнання.

— Можемо обговорити це після презентації, — запропонувала я.

— Можемо. Але всі повинні знати, на що погоджуються.

Міхал кивнув. Наталія подивилася на мене з вибачливою усмішкою. Я розуміла, що якщо зараз уперто повернуся до слайдів, то втрачу щось важливіше за контроль над зборами.

Я вимкнула проєктор.

— Гаразд. Поговорімо про умови.

Протягом наступної години ми збирали вимоги, які раніше я вважала технічними деталями. Нам були потрібні окремі перевірки електромереж, визначення відповідальності за вентиляцію, правила доступу до складу та письмове підтвердження того, яке обладнання можна запускати до завершення ремонту. Зося не могла надто рано відмовитися від попередньої майстерні. Павлу потрібен був час, щоб перевезти важке обладнання. Лена могла почати працювати за ювелірним столом ще до відкриття спільної галереї.

Я слухала, робила нотатки й поступово усвідомлювала, що мій проєкт зовсім не розвалюється. Він перетворювався із задуму однієї людини на простір, яким шестеро інших справді зможуть користуватися.

Це було незручне відкриття.

Коли учасники вийшли оглянути підсобні приміщення, Ян залишився біля столу. Він водив пальцем по роздрукованому графіку, зупиняючись на чергових датах.

— Ти міг раніше сказати мені, що збираєшся поставити під сумнів дату перед усіма, — озвалася я.

Він підняв голову.

— Я не збирався ставити її під сумнів. Хотів зрозуміти, на якій підставі її визначено.

— Ти чудово знаєш, який це мало результат.

— Знаю, що тепер шестеро людей не ухвалюватимуть рішень на основі недомовок.

— А в мене попереду тиждень додаткової роботи.

Він відклав аркуш.

— Я можу взяти частину цієї роботи на себе.

— Річ не в цьому.

— Тоді в чому?

Я відсунула стілець і підійшла до вікна. За шибкою проїхав трамвай, а мокрий асфальт відбивав світло автомобілів. Якусь мить я розмірковувала, скільки можу розповісти людині, з якою познайомилася лише вчора.

— Річ у тому, що цей проєкт — мій, — нарешті відповіла я. — Не в сенсі власності на будівлю. Це моя ідея, моя відповідальність і моя репутація. Кілька місяців я чула, що нічого не вийде, що місце надто складне, що мені слід зайнятися чимось безпечнішим. Тепер, коли все нарешті починає набувати форми, я не хочу, щоб хтось перехопив кермо.

Ян трохи помовчав.

— Я не хочу перехоплювати кермо.

— Тоді чого ти хочеш?

— Щоб ти дозволила людям сказати, чого вони потребують, перш ніж пообіцяєш їм готове рішення.

Мене вразив не лише зміст його відповіді. Він уперше звернувся до мене на «ти», наче розмова перейшла на територію, де офіційні форми втратили сенс.

— Тобі легко так говорити, — відповіла я. — Ти не відповідаєш за все.

— Але я відповідаю за свою частину. Якщо неправильно спланую майстерню, не зможу виконувати замовлення. У мене є клієнти, люди, які співпрацюють зі мною над більшими проєктами, і зобов'язання, які я не перенесу одним телефонним дзвінком.

— Розумію.

— Не впевнений.

Я різко поглянула на нього.

— Обережніше.

Він не відвів погляду.

— Каміло, я не ставлю під сумнів твою роботу. Саме тому хочу, щоб цей проєкт пережив перший складний тиждень, а не просто гарно виглядав у день відкриття.

Відповідь, яку я вже приготувала, раптом здалася мені дитячою.

Замість того щоб вимовити її, я потягнулася по олівець.

— Яке рішення ти пропонуєш?

Ян підійшов до столу й розгорнув аркуш поруч із моїм планом. Він не пересунув мої документи без дозволу. Позначив три етапи: підготовка приміщення, запуск

робочих місць і лише після цього відкриття галереї. Для кожного мала бути окрема дата й умови завершення.

— Ти хочеш перенести відкриття на місяць, — зауважила я.

— Я хочу уникнути ситуації, коли ми оголосимо дату, а потім удаватимемо, що все готово.

— У мене є зобов'язання перед власником.

— Які?

Я пояснила умови договору. Протягом перших трьох місяців орендна плата була зниженою, але з лютого мала зрости. Кожна затримка означала необхідність покривати витрати без доходів від галереї та майстер-класів.

Ян не прокоментував це відразу. Взяв калькулятор і почав зіставляти витрати.

— Якщо запустимо частину робочих місць раніше, люди зможуть працювати, навіть якщо галерея ще не буде готова, — сказав він за кілька хвилин.

— А відкриття?

— Можемо провести його у два етапи. Спочатку для клієнтів ремісників, а пізніше — публічний захід.

Я нахилилася над аркушем. Ідея була практичною, але в ній бракувало того, що становило саму сутність мого проєкту.

— Я не хочу, щоб галерея стала додатком, на який ми колись знайдемо час.

— Тоді визначмо дату, яку не будемо переносити без спільного рішення.

— І бюджет, кошти з якого не можна буде перекидати на майстерні.

Він кивнув.

— Домовилися.

Наступні пів години ми виправляли графік. Із кожною новою домовленістю напруга між нами змінювала характер. Ми й далі сперечалися, але перестали сприймати кожну розбіжність як спробу здобути перевагу.

Ян виявився терплячим у технічних питаннях і безжальним до загальних формулювань. Коли я казала, що щось «має вдатися», він запитував, що саме я маю на увазі. Коли він стверджував, що «так буде безпечніше», я вимагала конкретного обґрунтування.

У якийсь момент наші руки зустрілися над тим самим олівцем. Ми обоє майже одночасно відсмикнули їх.

— Прошу, — сказав він, підсуваючи мені олівець.

— Яка елегантна поступка.

— Не звикай.

Я всміхнулася, перш ніж устигла себе стримати.

Коли решта повернулася, ми представили спільну пропозицію. Кожен отримав завдання й можливість запропонувати зміни до п'ятниці. Зофія помітно зітхнула з полегшенням, а Наталія запропонувала зайнятися тимчасовими завісами, які відокремлюватимуть робочі місця.

Після зустрічі я залишилася, щоб упорядкувати документи. Ян закрив ящик з інструментами, але не поспішав виходити.

— Ти досі на мене сердишся? — запитав він.

— Ще обмірковую.

— Маєш якийсь термін для ухвалення рішення?

— На відміну від тебе, мені не потрібен графік для всього.

Він сперся об стіл.

— От і добре. Я вже починав хвилюватися.

Я уважніше придивилася до нього. Йому було тридцять дев'ять років, як випливало з документів учасників проєкту, а в його обличчі було щось, чого я не могла чітко назвати. Він не виглядав людиною, яку життя оберігало від розчарувань. Попри це його усмішка не була цинічною.

— Чому ти взагалі вирішив долучитися до цієї майстерні? — запитала я.

— Бо хочу мати місце, яке не доведеться залишати кожні два роки.

— Ти перевозив майстерню?

— Тричі за сім років. Зростання орендної плати, зміна власників, продаж будівлі. Щоразу доводилося розбирати все, що я збудував.

Він поглянув на балку під вікном.

— Хотілося б нарешті зробити щось із розрахунком на довший час, ніж один сезон.

Його відповідь була спокійною, але не прозвучала як незначна деталь.

— А я хотіла б створити місце, яке не замкне мене в одному способі життя, — сказала я.

Він зацікавлено подивився на мене.

— Мабуть, це буде найскладніша частина нашого проєкту.

— Чому?

— Бо я завжди починаю з фундаменту, а ти — з відчинених дверей.

Я тихо засміялася.

— Можливо, одне не виключає іншого.

— Можливо.

Якусь мить ми стояли одне навпроти одного по різні боки столу, заваленого аркушами з виправленнями. Нам уже не потрібно було терміново нічого узгоджувати, але ніхто з нас не тягнувся по куртку.

— Каміло?

— Так?

— Наступного разу я скажу тобі заздалегідь, якщо захочу змінити хід зустрічі.

Я прийняла цю обіцянку кивком.

— А я спробую не сприймати кожне твоє зауваження як замах на мою компетентність.

— Амбітний план.

— Не псуй момент.

Він усміхнувся, але цього разу не відповів жартом. Подивився на мене так уважно, що мені довелося опустити очі на плани.

Коли він нарешті пішов, я побачила, що на звороті однієї з роздруківок залишив номер телефону й коротке повідомлення.

Якщо щось зміниш у графіку, телефонуй. Якщо захочеш посперечатися — теж можеш.

Я прочитала його двічі.

Потім зберегла його номер, хоча вже мала робочий контакт із документації проєкту.

Цього разу я хотіла мати привід зателефонувати з власної волі.

Розділ 2 - Відстань між двома стільцями

У п'ятницю о сьомій вечора Ян надіслав мені фотографію дерев'яного столу.

Він не був особливо ефектним. Прямокутна стільниця зі світлого ясена, чотири масивні ніжки й невелика пляма біля одного краю. На фотографії стіл стояв у майже порожньому приміщенні, де, крім нього, було видно лише вікно та частину темної підлоги.

Під фотографією було повідомлення.

Знайшов рішення для спільної частини майстерні. Стіл можна оглянути, але не варто купувати наосліп. Завтра можу показати тобі конструкцію.

Я відповіла, що якщо він збирається переконати мене погодитися на ще один важкий предмет меблів, йому слід підготувати дуже вагомі аргументи.

Приготую каву. Аргументи вже маю.

Я всміхнулася телефону, потім поклала його на письмовий стіл і повернулася до виправлення кошторису. Протягом трьох днів ми працювали окремо над домовленостями із зустрічі. Ян надіслав перелік технічних вимог, я підготувала нове розташування робочих місць і варіант поетапного відкриття. Ми не розмовляли ні про що особисте, хоча кілька разів я ловила себе на тому, що шукаю його ім'я серед сповіщень.

Наступного ранку я поїхала за вказаною адресою на Старому Полессі. Майстерня розташовувалася у дворі кам'яниці, за важкою брамою, що вела до довгого

проїзду. На стіні висіла невелика табличка з прізвищем Яна та годинами роботи.

Двері були прочинені.

Усередині пахло деревом, олією та свіжозмеленою кавою. Ліворуч стояли верстати, назв яких я не знала, праворуч — ряди акуратно складених дощок. Біля дальньої стіни був невеликий стіл, а на ньому дві керамічні чашки.

Ян працював біля лещат. Побачивши мене, він відклав інструмент і зняв захисні окуляри.

— Точно вчасно, — зауважив він.

— Здивований?

— Радше задоволений.

На ньому була сіра футболка й темні робочі штани. Без куртки він виглядав інакше, невимушеніше. Я помітила невеликий шрам на передпліччі й те, як він машинально поправив рукав, перш ніж подати мені чашку.

— Без цукру, — сказав він. — Якщо я не вгадав, цукор на полиці.

— Вгадав.

— Перший успіх за сьогодні.

Кава була міцною й гарячою. Я оглядала майстерню, намагаючись не надто виразно демонструвати зацікавленість її власником. Насправді все тут щось розповідало про Яна. Інструменти мали свої місця, але на столі лежали незавершені проєкти. В одній шухляді я побачила ескізи меблів, в іншій — зразки різних порід деревини.